

Op zoek naar letters

oefeningen fase 5

inheemse niet-klankzuivere categorieën

Deze kaarten kun je bij de oefeningen gebruiken om de inheemse niet-klankzuivere categorieën nog beter te herkennen.

© 2022 JansonAdvies

NK 1

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Wij bleven zwaaien tot hij niet meer te zien was.

De koien van de apen stonden allemaal open.

Ik heb zin een stuk vlaai!

Aan het eind van de klinkers [aaj], [ooj] en [oej] hoor je duidelijk een [j].

Als de woorden, waarin je zo'n klinker hoort, klankzuiver waren geweest, dan zou je daarin die klinkers als aaj of ooj of oej schrijven.

Helaas, ze zijn niet-klankzuiver, want in het Nederlands mogen we aan het eind van een lettergreep nooit een j schrijven, behalve als die j deel is van de ij, want dan mag het wel. In plaats daarvan schrijven we een i.

Als je zo'n woord hoort, lijkt het soms of die [j] het begin is van de tweede klankgroep, zoals in [koo][jən]. Als je dat hoort en je weet dat een lange klinker aan het eind van een klankgroep door de lettervrek maar één letter krijgt en je weet ook dat je die [j] na een [oo] niet met een j, maar met een i geschreven wordt, dan denk je dat *koien* heel goed is... Helaas eindigt de klankgroep met die [j], omdat het grondwoord [kooj] is. Kooi-en is dan de verdeling in lettergrepen.

Deze draajdeur ging vanzelf.

Bij zo'n samenstelling moet je die twee grondwoorden even apart beluisteren. [draaj] komt van het werkwoord [daajən] en dus hoort daar geen j aan het eind van die lettergreep, maar een i. Met 'deur' is niets mis.

NK 2

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

De bruine **bir** sjokte door zijn hok.

De juf staat **vor** de klas.

Ik ruik de **gur** van vers hooi.

Door die **orontsteking** had zij een **zurende** pijn aan haar **oor**.

Als er na een lange klinker een [r] volgt, dan spreek je die lange klinker anders uit. Je stem gaat dan al een beetje naar achterin je mond, waar je die [r] moet maken. Daardoor verandert die lange klinker in een korte klinker, maar je houdt die korte klinker wel langer vast. Het wordt zo een verlengde korte klinker... Bij sommige lange klinkers verandert niet alleen de lengte, maar ook de klank. De [ee] wordt geen [e], maar een [i] en de [eu] verandert in een [u].

Om dat verschil in je mond te voelen, moet je eens twee woorden zeggen, met dezelfde lange klinker, maar in het ene woord komt er wel zo'n [r] na, en in het andere woord niet.

Zeg eerst [keuzə] en dan [kleur]. Je hoort in dat tweede woord die klinker al snel veranderen in een [u], omdat je naar die [r] toegaat.

NK 3

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Hij kreeg een **bosje bloemen**.

Zij **klauturde** op **du hoge** stoel.

Dat is **un** goed **begin**.

Hij voelde zich **griepereg** en dat was knap **lastug**.

Een glas **heerluk koele melek** lust ik wel!

In deze woorden komt een klankgroep voor waarin je een soort [u] hoort. Die klankgroep heeft geen klemtoon. Daardoor spreken we die niet zo duidelijk uit. Die [u] noemen we een sjwa en die krijgt als klank een ander teken: [ə]. Die korte klinker zonder klemtoon schrijven we meestal met de letter e. Soms schrijven we die sjwa anders: met een ij in lijk of met een i in ig.

Soms zeggen we die sjwa wel, maar mogen we die niet schrijven, zoals in erg, wat dan klinkt als [erəg], alsof je errug moet schrijven. Dat is in woorden waar na de klinker een [l] of een [r] volgt, met daar nog een medeklinker. Tussen die twee medeklinkers zeggen veel mensen dan nog een sjwa.

De guvuldu koeken waren errug lekker.

NK 4

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Hij **ving** een jonge **vingk**.

In de **gang hing** een vreemde **stank**.

Zij zette het **rangke** vaasje met een **bongk** op de **plank**.

Er lag een **afgedankte plank** op straat.

De bezem staat in de **dongkere gangkast**.

De neusklank [ng] schrijven we met twee letters. Als daar ook nog een [k] op volgt, dan zou je dat dus met drie medeklinkers schrijven. Dat is niet de bedoeling als een klankgroep eindigt op de combinatie [ngk], want dan moet je alleen de letters nk schrijven.

Natuurlijk is er dan ook weer iets waarop je goed moet letten... Als het woord een samenstelling is, waarin het ene grondwoord eindigt op [ng] en het volgende begint met [k], dan moet je wel alle drie die letters schrijven. de vier letters in 'beh**angkw**ast' zijn dus goed, maar in 'bed**ankk**kaart' mag die g niet staan, want daar eindigt het eerste grondwoord met [ngk]. Dus komen er wel twee letters k, maar de g blijft weg.

NK 5a

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Hij kreeg een taard naar zijn hoofd.

Het jonge paartje zwaaide met zijn staartje.

Maak je niet zo kwaad, het gaat toch goet!

Met deze veerpont vaar ik elke ochtend naar de overkant.

Er zijn veel woorden die je hoort eindigen met een [t]. Als zo'n woord klankzuiver is, schrijf je daar ook de letter t. Veel woorden blijken niet klankzuiver en dan moet je goed luisteren. Als je zo'n woord even langer maakt, dan hoor die slotklank soms anders, namelijk als een [d]. Je hoort [hont], maar maak je het langer, dan hoor je [hondən]. Dan weet je dat je ook die ene als hond moet schrijven, met d aan het eind. Dit is de reden dat deze categorie 'de verlengingsregel' wordt genoemd, want je moet dan het woord even langer maken, om te horen welke letter je aan het eind nodig hebt.

Toch moet je soms even extra opletten, want er zijn woorden die hetzelfde klinken, maar die toch een verschillende betekenis hebben. In de ene betekenis hoor na het verlengen een [t], terwijl bij de andere betekenis van dat hetzelfde klinkende woord je na het verlengen een [d] hoort. Dan moet je dus goed op de betekenis letten.

NK 5b

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

De spin zat als een dikke stip in haar web.

Dat is knab: die peuter doet al zelf haar slap om.

Een bezoek aan het priklap mag nooit een obstakel zijn.

Wat hep jij abnormaal brede stepbanden.

Er zijn nog meer woorden die je hoort eindigen op een klank, die niet bij één vaste letter hoort. Nu gaat het om de klank [p] aan het eind van een klankgroep. Vaak schrijf je die ook met de letter p. Er zijn ook woorden waar je daar wel die [p] hoort, maar waar je dan toch de letter b moet schrijven.

In en zin als *Ik [schrop] de vloer maar even*. Dat woord klinkt zo, met een [p] achteraan, maar wat hoor je als je dat woord langer maakt? Inderdaad, als de zin was geweest *Wij [schroban] de vloer maar even*, dan had je daar een [b] gehoord. Dus moet je in dat woord de letter b gebruiken: ik schrob...

Dit is dus ook een invulling van die verlengingsregel: is die [p] aan het eind een echte [p], of is het eigenlijk een [b]? Maak het woord langer en je weet het. Tenminste... als er niet twee woorden zijn die hetzelfde klinker, maar waarvan de betekenis verschillend is. Dan kan de ene de letter p nodig hebben en de andere de letter b als je ze in die betekenis langer maakt. Even opletten dus...

NK 6

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Die schilder heeft zagte kleuren voor de lucht gebruikt.

Wist je echt dat die vogel een spegt was?

De nog niet opgedroochde muren waren net gevoegd.

Leg die pragtige agt van klei maar voorzichtig in de oven.

Tagtig echtparen liepen in optogt zachtjes zingend door de verligte winkelstraat.

Bij de woorden uit deze categorie gaat het om het verschil tussen een stemhebbende en een stemloze medeklinker: de [g] of de [ch]. Vaak kun je dat horen aan de medeklinker die daarna komt. Is dat een [t], die ook stemloos is, dan was het de stemloze [ch] en schrijf je dus cht. Voor die [ch] hoor je meestal een korte klinker, dus dat helpt ook om die [ch] te herkennen.

NK 7

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

De spaaken van zijn wiel zijn weer gemaakt.

Wat een ruumoer ineens: moet dat echt zoo?

Deeze zomer huuren we een huisje aan de Noordzekust.

Onze buuren spelen dagelijks zowel hoboo als pianoo.

Die eegeltjes kwaamen dagelijks mee om water te drinken.

Koning en daame vormen samen de baasis bij het schaken.

Die goochelaar keek niet zo gochem naar het puubliek.

Bij deze categorie moet je goed luisteren. Hoor je een lange klinker aan het eind van een klankgroep en heeft die klankgroep ook de klemtoon? Dan krijg je van de Lettervrek maar één letter om die klinker op te schrijven. Dat kun je makkelijk horen en dus is dat niet zo moeilijk, al zijn er heel veel woorden waarin dat voorkomt.

Natuurlijk zijn er ook weer uitzonderingen... Hoor je een [ee] aan het eind van een woord, dan moet wel twee letters e schrijven, want dan mag die Lettervrek daar niet zo zuinig zijn. Dat kan dus ook midden in een woord zijn, als dat een samenstelling is met zo'n woord met een [ee] aan het eind. Ook zijn er woorden waarin na een [oo] een [ch] volgt en dan moet je daar wel twee letters o schrijven.

NK 8

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is? Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel?

Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die? Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Komkomers en **tomatten** zijn familie van de **aardappel**.

Alemaal keken we naar de **wolken** die **begonen** te **druppelen**.

Beide **stallen** stonden vol met **lammetjes**.

Boven ons cirkelden twee **haviken** op zoek naar die **verrukelijke ratten** en muizen.

Als u die **dakpanen** nu nog moet **bestelen**, duurt dat wel **belachelijk** lang.

Perziken zijn net zo gezond als **passievruchten**.

De woorden van deze categorie hebben allemaal een korte klinker. Als die korte klinker aan het eind van een klankgroep staat, en je zou alleen de letters schrijven waarvan je de klank hebt gehoord, dan blijkt er vaak geen korte klinker meer te zijn. Als je [ta][kən] opschrijft als taken, dan staat er een ander woord, omdat die letter a dan als lange klinker moet uitspreken (dankzij die Lettervrek).

Natuurlijk zijn er ook hier uitzonderingen, want dit geldt alleen al die klankgroep, met een korte klinker aan het eind, de klemtoon heeft.

De naam bij deze categorie is 'opsluitregel'. Dat betekent dat die korte klinker in die lettergreep moet worden opgesloten door er nog een extra medeklinker achter te zetten, die dan bij diezelfde lettergreep hoort. Dat kan alleen als je dezelfde medeklinker gebruikt als waarmee die volgende lettergreep begint. Zo ontstaat het verschil tussen 'takken' en 'taken'.

NK 9

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is? Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel?

Welke letters zouden jullie kiezen? Begrijp je waardoor die fouten zijn gemaakt?

Dit pakje is voor jouw, pak maar gauw uit!

Een kauw heeft geen klauwen, zoals een roofvogel.

Doen alsof je een kabauter bent, is fraude.

Havermaut met kaude melk zau ook wel lekker kunnen zijn.

Nauw is die trouwjurk te nou voor mij.

Kletskaus! Dinosaurussen konden niet in bomen klauteren!

Die cloun kreeg een luid applaus in de schauwburg.

Het gaat hier om een paar keuzes die je moet maken, zonder dat je goed kunt horen of er verschil is.

Je hoort [ou], maar dat kun je schrijven met au of ou, en als het een Engels woord is, ook met ow.

Ook zijn er woorden die eindigen op [ou], maar die klank kun je schrijven als ou, als ouw en als auw.

Wat je moet kiezen hangt dan van de betekenis af. Zo bestaan de woorden *jou* en *jouw* allebei en ook *nou* en *nauw*. Bedenk maar eens wat elk van die woorden betekent!

Als een woord met de klank [ou] begint, dan schrijf je au.

Sommige woorden die wij schrijven met ou, schrijven ze in het Engeld met ol, oud → old.

NK 10

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Dat **fluweel** is nu wel erg ruuw.

Dat **nieuwe** meisje weet veel over spreuwen.

Die **zilvermeew** maakte een schreew en gaf een duw tegen de kieuwen van deze vis

Vol afschuw zag ze dat de poedersnieuw, nauwkeurig tegen haar splinternieuwe deur was geveegd.

Als je an het eind van een woord een w moet schrijven, dan moet er voor die w ook een u staan. Als je voor die [w] een andere klinker hoort, moet er toch ook nog een u voor de w.

In andere woorden kan die u ook de u uit een ou of au zijn en komt er dus geen extra u bij.

Hoor je dat de klinker [uu] is, en dat er dan nog een w volgt, schrijf je toch maar één letter u. Daardoor hoor je [uuw], maar schrijf je uw.

NK 11

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is? Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel?

Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die? Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

De trein stopte op tijd voor het rode sijn.

Zei zij dat de kust voor ons allebij veilig was.

Dat mijsje zocht een lijstje en vroeg of ze het meine mocht bekijken.

Een leister is eigenlijk geen weidevogel, maar is een reiger dat wel?

Hei was eiverig met een dweil en een tijltje in de weer.

Ook deze categorie heeft twee manieren om dezelfde klank met letters te laten zien: ij en ei.

Vaak is de betekenis die helpt om de goede letters te kiezen. Als je weet dat [leiding] en [leitstər] allebei met het werkwoord [leidən] verbonden zijn, dan weet je dat je ei moet schrijven, want *lijden* bestaat ook, maar betekent iets heel anders.

Wie in een streek woont, waar ze de ij als [ie] uitspreken, die heeft daaraan veel steun, want dan weet je dat je [diek] als *dijk* schrijft. Dit komt doordat onze ij eigenlijk ii was. Die tweede i betekende dat je er een lange klinker van moest maken. Dat deden ze toen bij andere klinkers ook zo: oi, ui, ai. Dat vind je in sommige plaatsnamen nog terug: Oosterwijk en Huissen spreek je uit alsof er Oosterwijk en Huussen staat.

NK 12

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Met je vinger tussen die vringer komen is niet fijn...

Ze wilde die zalf goed inwrijven maar hoe ze ook wreef, haar vreef bleef pijn doen.

Mijn voet lijkt wel een wrak!

Die vrede dictator wilde niet over wrede praten.

Zij zat steeds maar aan haar wrong te viemelen.

In deze categorie gaat het weer om een klank, die je op twee manieren kunt schrijven.

Maar gelukkig is dat alleen als die klank [v] aan het begin van een woord staat en gevolgd wordt door een [r], maar die je dan schrijft als wr. Bovendien heeft de betekenis dan iets te maken met ronddraaien of zelfs kapot maken. Dat kan zowel letterlijk als figuurlijk worden bedoeld.

Zo is [uitvringən] iets ronddraaien om er water uit te laten lopen, dus schrijf je daar wringen. Het woord [vreet] is gulzig eten van een dier en dan is het klankzuiver, dus schrijf je vreet. Maar [vreet] betekent ook gedrag dat andere mensen kapot maakt, en dan schrijf je het als wreed.

NK 13a

fase 5

Duo-opdracht

Bespreek samen of de onderstreepte woorden goed geschreven zijn.

Zo ja, waardoor weet je dat het goed is?

Zo nee, hebben jullie samen een beter voorstel? Welke letters zouden jullie kiezen en waarom die?

Begrijp je waardoor iemand zulke fouten maakt?

Op 5 julie moeten julli haar feliciteren.

De violiste oefende nog wat muziekale fieguren op haar viool.

Er paste precies een lieter water in de gieter.

Die monniken kweken perziken in de kloostertuin.

Een diamant spoel je liver niet het riool in.

De biografie van die industriee is zo ook de geschidenis van de industri in onze stad.

Van aardolie maakt men zowel benziene als diesel en terpentiene

In dat filiaal zijn zowel vermicellie als macaronie te koop.

Subsiedie voor isolatie is een goed inietiatief.

Opnieuw de keuze uit twee manieren van spellen bij dezelfde klank. Je hoort [ie], maar schrijf je dat dan met de letter i of met de letters ie?

Aan het eind van een woord schrijf je altijd ie. Als de klemtoon op de klankgroep met [ie] ligt, dan schrijf je ook ie.

Uitzondering op die laatste regel zijn woorden die we uit een andere taal hebben overgenomen, de zogenaamde uitheemse woorden. In het Frans, Spaans en Italiaans schrijft men altijd een i en niet ie.